

УКРАЇНА

(19) **UA** (11) **90318** (13) **U**
(51) МПК (2014.01)
C25D 11/00

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ
УКРАЇНИ

(12) ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

<p>(21) Номер заявки: u 2013 13086</p> <p>(22) Дата подання заявки: 11.11.2013</p> <p>(24) Дата, з якої є чинними права на корисну модель: 26.05.2014</p> <p>(46) Публікація відомостей про видачу патенту: 26.05.2014, Бюл.№ 10</p>	<p>(72) Винахідник(и): Сахненко Микола Дмитрович (UA), Ведь Марина Віталіївна (UA), Майба Марина Володимирівна (UA), Биканова Вікторія Валеріївна (UA), Ярошок Тамара Петрівна (UA), Герасимова Вікторія Володимирівна (UA)</p> <p>(73) Власник(и): НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ", вул. Фрунзе, 21, м. Харків, 61002 (UA)</p>
--	---

(54) СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ПЛІВОК $Ti_nO_m-SnO_x$ НА СПЛАВАХ ТИТАНУ

(57) Реферат:

Спосіб формування плівок $Ti_nO_m-SnO_x$ на сплавах титану здійснюють з розчину на основі станум (II) сполуки. Синтез Ti_nO_m та наповнення допантом SnO_x поєднують в одному процесі мікродуговим оксидуванням в гальваностатичному режимі при напрузі 100...160 В, густині струму 0,5...4,0 А/дм², температурі 20...25 °С впродовж 30...60 хв. з електроліту, що містить сульфатну кислоту, станум (II) сполуку та буферуючі компоненти, з подальшим промиванням одержаних матеріалів в гарячій воді та прожарюванням впродовж 2-3 год. при температурі 400-500 °С.

UA 90318 U

Корисна модель належить до анодної обробки поверхні сплавів титану з метою надання функціональних властивостей і може бути використана в хімічній промисловості, виробництві каталітичних матеріалів та чутливих елементів сенсорів, машинобудуванні, електроніці та екотехнологіях.

5 Відомі способи отримання плівок $\text{SnO}_2\text{-TiO}_2$ методами молекулярно-променевого та іонного напilenня [1]. Суть цих способів полягає в тому, що формування покриттів відбувається з мішеней металічних титану і стануму та композицій на основі оксидів SnO_2 та TiO_2 . Впродовж синтезу підтримується температура підкладки $200\text{ }^\circ\text{C}$, а по закінченні процесу матеріали відпалюють при $200\text{-}850\text{ }^\circ\text{C}$. Такі способи дозволяють отримувати нанокристалічні плівки $\text{SnO}_2\text{-TiO}_2$ товщиною $50\text{-}200\text{ нм}$, які можуть застосовуватись для газових сенсорів. До недоліків вказаних способів слід віднести складність, багатостадійність технологічного процесу та значну енерговитратність.

15 Відомий спосіб [2] нанесення сполучених $\text{TiO}_2\text{-SnO}_2$ фотокаталізаторів на підкладки з поруватого скла методом хімічного газофазного осадження. Суть цього способу полягає в тому, що формування матеріалів відбувається в реакційній камері при незначному нагріванні шляхом взаємодії поверхні підкладки із сумішшю, яка складається з рівних частин SnCl_4 та TiCl_4 ($0,35\text{ моль/дм}^3$) в CCl_4 та подальших стадій гідратації, дегазації та прожарювання при температурі 753 К впродовж 4 год. Синтезовані матеріали виявляють активність в процесі фотокаталітичного окиснення етанолу та дозволяють досягати ступеня конверсії до 45% впродовж 1 год. Такий спосіб дозволяє одержувати змішані $\text{TiO}_2\text{-SnO}_2$ плівки з високими фотокаталітичними властивостями, однак характеризується енерговитратністю та значною тривалістю технологічного процесу.

20 Відомий спосіб, вибраний за найближчий аналог (прототип) [3], одержання $\text{TiO}_2/\text{SnO}_2$ нанорозмірних структур методами електрохімічного анодного окисдування та вакуумного просочення, який включає формування нанотрубок TiO_2 методом електрохімічного окисдування та їх подальше наповнення в SnO_2 -вмісному прекурсорі, який готують шляхом змішування водних розчинів стирил-фенол-поліоксіетилен-етеру та 18% -вої хлоридної кислоти з додаванням $3,0\text{ г SnCl}_2\cdot 2\text{H}_2\text{O}$ та $0,15\text{ г SbCl}_3$. Процес введення допанта відбувається стадійно та включає 5-ти хвилинну витримку підкладки TiO_2 в SnO_2 -вмісному прекурсорі, старіння при $40\text{ }^\circ\text{C}$ впродовж 24 год., сушку при $100\text{ }^\circ\text{C}$ впродовж 30 хв., витримку при $300\text{ }^\circ\text{C}$ впродовж 30 хв., піроліз при $500\text{ }^\circ\text{C}$ впродовж 1 год., природне охолодження до кімнатної температури та промивання у водно-спиртовому розчині. Сформовані матеріали виявляють активність в процесі фотокаталітичного окиснення нітрофенолу та дозволяють досягати ступеня конверсії $48\text{-}62\%$ впродовж 1 год.

35 Даний спосіб дозволяє одержувати $\text{TiO}_2/\text{SnO}_2$ наноструктури, з каталітичними властивостями в процесах фото- та електрокаталітичного окиснення нітрофенолу, однак характеризується багатостадійністю, складністю та енерговитратністю. До недоліків вказаного способу слід також віднести використання токсичних сполук.

40 В основу корисної моделі поставлено задачу зниження енерговитрат, підвищення продуктивності та прискорення технологічного процесу формування плівок $\text{Ti}_n\text{O}_m\text{-SnO}_x$ на сплавах титану.

45 Поставлена задача вирішується тим, що формування плівок $\text{Ti}_n\text{O}_m\text{-SnO}_x$ на сплавах титану здійснюють з розчину на основі станум (II) сполуки, а синтез Ti_nO_m та наповнення допантом SnO_x , згідно з корисною моделлю, поєднують в одному процесі мікродуговим окисдуванням в гальваностатичному режимі при напрузі $100\text{...}160\text{ В}$, густині струму $0,5\text{...}4,0\text{ А/дм}^2$, температурі $20\text{...}25\text{ }^\circ\text{C}$ впродовж $30\text{...}60\text{ хв.}$ з електроліту, що містить сульфатну кислоту, станум (II) сполуку та буферуючі компоненти при такому співвідношенні, моль/дм³:

сульфатна кислота	$0,5\text{...}1,0$
станум (II) сполука	$0,02\text{...}0,15$
буферуючі компоненти	$0,01\text{...}0,05$.

Подальша обробка одержаних матеріалів включає промивання в гарячій воді та прожарювання впродовж 2-3 год. при температурі $400\text{-}500\text{ }^\circ\text{C}$.

50 За результатами дослідження елементного складу синтезованих матеріалів методом скануючої електронної мікроскопії визначено, що одержані структури містять до 2% мас. стануму.

55 Сформовані плівки $\text{Ti}_n\text{O}_m\text{-SnO}_x$ виявляють активність при фотокаталітичному окисненні азобарвника метилового жовтогарячого. Ступінь фотодеградації впродовж 1 год. становить $60\text{-}70\%$.

Зіставний аналіз корисної моделі і прототипу

	Прототип	Корисна модель
Методи обробки	електрохімічне анодне оксидування; вакуумне просочення	мікродугове оксидування
Матеріал основи	титан	сплави титану
Стадії технологічного процесу	електрохімічне анодне оксидування; вакуумне просочення (t=40 °C; τ=24 год.); сушіння (t=100 °C; τ=30 хв.); прожарювання (t=300 °C; τ=30 хв.); піроліз (t=500 °C; τ=1 год.); природне охолодження до кімнатної температури; промивання у водно-спиртовому розчині	мікродугове оксидування (t=20-25 °C; τ=30-60 хв.); промивання в гарячій воді (t=60-70 °C); прожарювання (t=400-500 °C; τ=2-3 год.); природне охолодження до кімнатної температури
Склад формувального розчину, моль/дм ³	станум (II) хлорид 1,6; стибій (III) хлорид 0,07; кислота хлоридна 8,2; стирил-фенол-поліоксіетилен-етер 0,4	сульфатна кислота 0,5...1,0 станум (II) сполука 0,02...0,15 буферуючі компоненти 0,01...0,05
Знешкоджувані похідні фенолу	C ₆ H ₅ NO ₃	C ₁₄ H ₁₄ N ₃ O ₃ SNa
Ступінь фотодеградації впродовж 1 год., %	48-62	60-70

Спосіб формування систем Ti_nO_m-SnO_x методом мікродугового оксидування забезпечує отримання змішаних оксидних шарів на підкладках із сплавів титану з високою адгезією.

5 Приклад 1.

Формування плівки Ti_nO_m-SnO_x здійснювали мікродуговим оксидуванням пластини із сплаву титану BT1-0 розміром 25×20×3 мм у водному розчині, який містить, моль/дм³: сульфатну кислоту - 1,0, станум (II) сполуку - 0,1, буферуючі компоненти - 0,05, при густині струму 1,0 А/дм² та максимальній напрузі формування 152 В впродовж 30 хв. Одержано покриття світло-сірого кольору із вмістом 1,51 % мас. стануму. Ступінь фотодеградації азобарвника метилового жовтогарячого впродовж 1 год. складає 65-70 %.

10 Приклад 2.

Формування плівки Ti_nO_m-SnO_x здійснювали мікродуговим оксидуванням пластини із сплаву титану OT4-1 розміром 50×10×2 мм у водному розчині, який містить, моль/дм³: сульфатну кислоту - 0,5, станум (II) сполуку - 0,05, буферуючі компоненти - 0,02 при густині струму 1,25 А/дм² та максимальній напрузі формування 160 В впродовж 45 хв. Одержано покриття світло-сірого кольору із вмістом 1,26 % мас. стануму. Ступінь фотодеградації азобарвника метилового жовтогарячого впродовж 1 год. складає 60-65 %.

Джерела інформації:

20 1. Edelman F. Structural evolution of SnO₂-TiO₂ nanocrystalline films for gas sensors / F. Edelman, H. Hahn, S. Seifried et al. // Materials Science and Engineering. - 2000. - V. 69-70. - P. 386-391.

25 2. Pilkenton S. Solid-state NMR studies of the adsorption and photooxidation of ethanol on mixed TiO₂-SnO₂ photocatalysts / S. Pilkenton, D. Raftery // Solid State Nuclear Magnetic Resonance. - 2003. - V. 24. - P. 236-253.

3. Chai S. Novel Sieve-Like SnO₂/TiO₂ Nanotubes with Integrated Photoelectrocatalysis: Fabrication and Application for Efficient Toxicity Elimination of Nitrophenol Wastewater / S. Chai, G. Zhao, P. Li et al. // The Journal of Physical Chemistry. 2011. - V. 115. - P. 18261-18269.

30 ФОРМУЛА КОРИСНОЇ МОДЕЛІ

Спосіб формування плівок Ti_nO_m-SnO_x на сплавах титану, що здійснюють з розчину на основі станум (II) сполуки, який **відрізняється** тим, що синтез Ti_nO_m та наповнення допантом SnO_x поєднують в одному процесі мікродуговим оксидуванням в гальваностатичному режимі при напрузі 100...160 В, густині струму 0,5...4,0 А/дм², температурі 20...25 °C впродовж 30...60 хв. з електроліту, що містить сульфатну кислоту, станум (II) сполуку та буферуючі компоненти при такому співвідношенні, моль/дм³:

сульфатна кислота 0,5...1,0

станум (II) сполука 0,02...0,15
буферуючі компоненти 0,01...0,05,
з подальшим промиванням одержаних матеріалів в гарячій воді та прожарюванням впродовж 2-3 год. при температурі 400-500 °С.

Комп'ютерна верстка Л. Ціхановська

Державна служба інтелектуальної власності України, вул. Урицького, 45, м. Київ, МСП, 03680, Україна

ДП "Український інститут промислової власності", вул. Глазунова, 1, м. Київ – 42, 01601